

DOBBANTÓ PROGRAM

4. KÖTET

ALAPVETŐ MUNKAVÁLLALÓI ÉS ÉLETPÁLYA-ÉPÍTÉSI MODULOK II.

Emelem a tétet • Megnézem, mit írok alá • Az egyik ajtón ki, a másikon be! •
„Most elindulok, s te add magad nekem, jövőm”

4. KÖTET

ALAPVETŐ MUNKAVÁLLALÓI ÉS ÉLETPÁLYA-ÉPÍTÉSI MODULOK II.

Emelem a tétet • Megnézem, mit írok alá • Az egyik ajtón ki, a másikon be! •
„Most elindulok, s te add magad nekem, jövőm”

A program szakmai vezetője: Bognár Mária

A modulok szerzői:

Fehér Ildikó (Emelem a tétet)

dr. Katona Nóra („Most elindulok, s te add magad nekem, jövőm”)

Kádár Erika (Az egyik ajtón ki, a másikon be!)

Tóth Ibolya (Megnézem, mit írok alá)

dr. Szitó Imre (Emelem a tétet, Megnézem, mit írok alá, Az egyik ajtón ki, a másikon be!)

A modulok kialakítását segítő alkotószervező munkacsoport tagjai:

dr. Katona Nóra és Kovács Anikó

Programfejlesztési konzulens: Gönczöl Enikő

Olvasószervező: Majzik Katalin

ISBN 978-615-5043-03-1

Kiadja: Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Dobbantó Projektiroda

Felelős kiadó: Kovács Gábor, a Kuratórium elnöke

Grafikai terv: Rubik Anna

Nyomdai előkészítés: Compdoc Kft.

Nyomda: Visit Nyomdaipari és Kereskedelmi Kft.

A program a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprész központi keretéből, az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet támogatásával valósul meg.

BEVEZETŐ

A **Dobbantó program közvetlen célja** egy olyan szakiskolai előkészítő program kialakítása, illetve megvalósítása, amely a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének zavaraival küzdő, iskolai tanulmányaik során sok akadállyal szembekerülő, 8. osztályt végzett diákok számára biztosít **egyéni ütemterven alapuló képzést**. Az egyéves időtartamú program mindenekelőtt arra akarja felkészíteni őket, hogy a korábbinál sikeresebben tudjanak részt venni a közismereti oktatásban és a szakmai képzésben. **A program közvetett célja**, hogy a magatartási és tanulási zavarokkal küzdő, a sajátos nevelési igényű, s az iskolarendszerű oktatásban lemaradó vagy a rendszerből már kisodródott 15–25 éves fiatalok számára kínáljon esélyt a sikeres életút megtalálásához – a szakiskolai képzésbe való bekapcsolódás vagy a számukra megfelelő munkaterületek megtalálása révén.

A **Dobbantó tartalma** tehát három komponens szerves egységéből áll:

- A programban **kompetencia alapú fejlesztés** történik, amelynek célja a szocializációs, a tanulási utak sajátos, komplex támogatása, hogy megalapozzák a diákok tanulási sikereit és a cselekvőképes, saját életpályájukért felelős, eredményesen tenni tudó és akaró személyiséggé válást.
- A kompetencia alapú fejlesztés részeként különös figyelem fordul a munka világa felé vezető híd kiépítésére, az **életpálya-építés alapjainak lerakására**, hiszen a gyorsan változó posztindusztriális körunkban elveszítette létjogosultságát az a szemlélet és gyakorlat, amely szerint a fiatal 14–18 éves kora között választ egy pályát (szakmát, foglalkozást), amely szinte visszafordíthatatlanul meghatározza egész életútját, és nyugdíjazásáig biztos munkahelyen tevékenykedik a választott szakmában.
- Az egyéni ütemterv szerinti program a személyre szabott pedagógiai gyakorlat kialakítását feltételezi, tehát a programot alapvetően a diákok egyéni szükségleteit, fejlődését figyelembe vevő rugalmas pedagógiai határendszer biztosítása jellemzi az iskolában és az iskolán kívüli tanulási helyzetekben.

A Dobbantó **megvalósításának alapelvei** a következők:

- A program minden bekapcsolódó intézményt a saját helyzetében segít és támogat abban, hogy adott feltételrendszere mellett a lehető legeredményesebben valósítsa meg a Dobbantó csoportban a diákok tanulási sikereit elősegítő programcsomagot, alakítsa ki és terjessze el a csoportban és az intézmény minél nagyobb részében a személyre szóló pedagógiai gyakorlatot, azaz az **intézményfejlesztést** támogatja.
- A program kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a részt vevő intézményekben hosszú távon érvényesülő formákat, működésmódokat, elkötelezettségeket, tudásokat sikerüljön kialakítani, azaz a fejlesztés eredményei intézményesüljenek, maradandóak, fenntarthatóak legyenek.
- A program megvalósításának filozófiája valamilyen érintett szereplő tekintetében a mindenkivel szembeni alapvető **bizalom, a teljesíthető elvárások támasztásán** és ezzel párhuzamosan a **segítség-támogatás** hármásán alapul.

A MODULRENDSZERŰ PROGRAMCSOMAG

A Dobbantó program keretében egy oktatási programcsomag készül, amely magában foglalja a **Dobbantó pedagógiai rendszerének koherens elemeit**. Az oktatási programcsomag **változatos felhasználási lehetőségeket kínál, rugalmasan alkalmazható** annak érdekében, hogy a felhasználók alkalmazkodni tudjanak a körülményekhez, illetve a különböző tanulói igényekhez. A programcsomagra jellemző a moduláris építkezés. A **modulszerkezetű** programcsomag moduljai, részmoduljai relative önálló egységek. A modulok „a tanítás-tanulás megtervezését-megszervezését segítő, választható dokumentumok, szakmai eszközök rendszere”. Változatos sorrendben szerepelhetnek a tanítás folyamatában, megváltoztathatók, az egyik elemben alkalmazott ötlet, megoldás áttehető más szerkezeti elemekbe is, gazdagítva azokat. Az oktatási

programcsomag az adott tanulócsoporthra adaptálható, anélkül, hogy alapvető céljai sérülnének, lehetséges a folyamatos bővítés, a majdnem minden modulon belül meglévő változatokból történő válogatás.

Az oktatási programcsomag a hagyományosabb, jogi szabályozó feladatot ellátó tantervekhez viszonyítva lényegesen **részletesebb és konkrétabb**. Megadja a pedagógus számára, hogy milyen konkrét megoldásokat alkalmazhat egy-egy tanítási részfeladat során, ehhez megadja a lépéseket, s ha szükséges, ezeket meg is magyarázza, illetve megadja hozzájuk a szükséges eszközöket. Integrálja a tartalom és a ténylegesen elkészítendő eszközök leírását, sőt a programcsomag részeként az alkalmazó pedagógusok számára rendelkezésére bocsátja magukat az eszközöket (feladatlap, munkafüzet, portfólió stb.).

A Dobbantó programban moduloknak nevezzük azokat az általában 25, változatokkal maximum 50 tanórás tanítási egységeket, amelyek egy-egy műveltségi területhez vagy az alapvető életpálya-építési és munkavállalói kompetenciákhoz, illetve konkrétan a munka világával kapcsolatos ismeretekhez, tapasztalatokhoz kapcsolódnak. A részmodul nem más, mint **egy tartalmilag relatíve elhatárolható oktatási egység tanításának, e tanítás körülményeinek, tanítási környezetének a leírása**.

A DOBBANTÓBAN MEGJELENŐ KOMPETENCIÁK ÉRTELMEZÉSE, KIVÁLASZTÁSA

A sokféle, változó és gazdagodó értelmezés közül a programban a kompetenciát a következőképpen értelmezzük: **képesség komplex feladatok adott kontextusban való megoldására**.

A kompetencia a **tudás, készségek és attitűdök egy-egyisége**, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell ahhoz, hogy személyiségét kiteljesítse és fejleszthesse, be tudjon illeszkedni a társadalomba és foglalkoztatható legyen. A kompetenciák három fontos sajátossága:

- **transzferábilisak:** számos szituációban és kontextusban alkalmazhatók;
- **többfunkciósak:** különféle problémák, feladatok megoldására használhatók;
- a későbbi tanulás és munka **előfeltételei**.

A **kompetencia alapú fejlesztés** az oktatási tartalomról, a tananyagról **a hangsúlyt a „személyes” és a szociális kompetenciákba beágyazódó tudásra he-**

lyezi. Természetesen ez nem jelenti a tartalom, az ismeretek elhagyását, de átstrukturálását igen.

A kompetenciák kiválasztásánál figyelembe vettük, hogy az iskolából kimaradó, lemorzsolódó fiatalok alapvetően tanulási, kommunikációs, szociális, alapvető munkavállalói és életpálya-építési, valamint a munkavégzéssel kapcsolatos specifikus kompetenciák területén igényelnek támogatást. E kompetenciák fejlesztését néhány nélkülözhetetlennek tartott tartalmi területhez kapcsolódóan látjuk megvalósíthatónak: anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, természetismereti, társadalom- és jelenkor-ismereti, alapvető munkavállalói és szakmaismeret. E tartalmi területekhez készültek a Dobbantó modulok, melyek néhány kompetencia fejlesztésére kiemelten is fókuszálnak (ezt a fejlesztési/fejlődési folyamatot támogatja meg az egyéni fejlesztési terv, valamint a tanár- és diákkártyák).

A DOBBANTÓ PROGRAMBAN ELŐTÉRBE ÁLLÍTOTT KOMPETENCIÁK ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZATA

Kommunikációs kompetenciák

<p>1. A kommunikáció mint társadalmi érintkezési forma</p>	<p>A mindennapi élethelyzetekben felismeri a kommunikációs helyzeteket, szándékokat, ezek társas törvényszerűségeit hatékonyan alkalmazza.</p>
<p>2. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása</p>	<p>Ismeri a verbális és nem verbális kommunikáció alapvető sajátosságait, a kettő közötti ellentmondásokat észleli, és társadalmilag elfogadott szabályok mentén, a beszédpartnerrel együttműködve oldja fel.</p>
<p>3. Olvasás, írott szöveg megértése</p>	<p>Különböző írott szövegeket értően olvas: tömören, saját szavaival összefoglalja az olvasottak lényegét, és kérdéseket fogalmaz meg a szöveggel kapcsolatban.</p>
<p>4. Írás, szövegalkotás</p>	<p>A nyelvtani szabályok megfelelő alkalmazásával, a célhoz illeszkedően fejezi ki gondolatait írásban.</p>
<p>5. Vizuális, képi kommunikáció</p>	<p>Széleskörűen ismert, társadalmilag elfogadott képi jelrendszereket értelmez. Írott szövegben ábrákat, képeket, táblázatokat értelmez, az általa írott szöveget saját ábrákkal, képekkel, táblázatokkal egészíti ki.</p>
<p>6. Elektronikus média útján történő kommunikáció</p>	<p>A különböző elektronikus csatornákon megjelenő információkat értékelő-értelmező viszonyulással kezeli, azokban saját értékrendjének megfelelően tudatosan válogat. Lehetőségeihez mérten kommunikációt is kezdeményez, törekszik az alapszintű felhasználó kompetenciák megszerzésére.</p>
<p>7. Művészeti tevékenységekben megnyilvánuló kommunikáció</p>	<p>Nyitott a különböző zenei, vizuális, mozgásos művészeti alkotások iránt, ezeket önmaga számára értelmezi, és saját érdeklődésének, lehetőségeinek megfelelően önkifejezésre is alkalmazza.</p>
<p>8. A kommunikáció értékelése</p>	<p>Érti és értelmezi a kommunikációs partnerek célját és szándékát, vita esetén pró és kontra érveket sorakoztat fel. Kommunikációs helyzetekben kritikai gondolkodást alkalmaz.</p>

Tanulási kompetenciák

<p>1. Önmagáról mint tanulóról alkotott elképzelések</p>	<p>A diák önmagára tanuló egyénként tekint, önértékelésének, énképének szerves részét képezik a saját magáról mint tanulóról alkotott árnyalt és pozitív elképzelései.</p>
<p>2. A tanulásról alkotott elképzelések</p>	<p>A tanulást egész életen át tartó és az élet minden területére kiterjedő folyamatnak tekinti, amely fejlődési lehetőségeket rejt magában, és amelyben ő, tehát a tanuló egyén aktív és konstruktív szerepet tölt be.</p>
<p>3. A tanulási folyamat tervezése és szervezése</p>	<p>A tanulást menedzseli, tanulási tevékenységét egészben, folyamatként szemléli, megtervezi annak szakaszait, körülményeit, és azokat oly módon szervezi meg, hogy tanulása sikeres és hatékony legyen.</p>
<p>4. Tanulási források keresése</p>	<p>Felkutatja a tanulási céljai eléréséhez szükséges és lehetséges forrásokat, azok között tudatosan válogat, a számára lényeges forrásokat kiemeli, elemzi és értékeli.</p>
<p>5. Tanulási források feldolgozása</p>	<p>A tanulás során kiválogatott forrásokat értelmezi, a szükséges mértékben megjegyzi, elsajátítja, ezáltal készségeit, képességeit fejleszti, nézeteit formálja.</p>
<p>6. Tanulási források felhasználása</p>	<p>A megtanult, elsajátított ismereteket, a tanulás során felhasznált tapasztalatokat, a fejlesztett képességeket, készségeket a tanulás céljának megfelelően, a tanulás konkrét kontextusában, illetve attól eltérő tanulási és hétköznapi helyzetekben kipróbálja, alkalmazza, gyakorolja, a tanulás eredményeit nézetei alapján értelmezi.</p>
<p>7. Tanulási módszerek ismerete, alkalmazása, értékelése</p>	<p>Különböző tanulási módszereket, technikákat, stratégiákat ismer, ezek közül többet kipróbál, és a számára hatékonyakat tanulási helyzetekben tudatosan használja.</p>
<p>8. A tanulási folyamat értékelése</p>	<p>Tanulására folyamatosan reflektál, konkrét tanulási teljesítményét reálisan és árnyaltan értékeli, a tanulást pedig fejlődésként értelmezi.</p>

Szociális kompetenciák

<p>1. Pozitív énkép kialakítása és fenntartása</p>	<p>Azonosítja erősségeit, fejlesztendő területeit, érdeklődési köreit és a kedvelt, számára motiváló tevékenységeket. Ezek alapján pozitív énképet és önértékelést alakít ki és tart fenn, amely támogatja szakmai kiteljesedését, magabiztos fellépését.</p>
<p>2. Másokkal történő pozitív és eredményes interakció</p>	<p>Mások érzelmeinek, gondolatainak, személyiségének, nézőpontjának azonosításával és tiszteletben tartásával a társadalomban elfogadott általános szabályok ismeretében asszertív módon kommunikál, másokat meghallgat, kezdeményez, segítséget nyújt, konfliktust old meg, együttműködik, páros és csoportos tevékenységekben építő módon vesz részt.</p>
<p>3. Az egész életen át tartó fejlődés és változás</p>	<p>Ismeri és értelmezi a fejlődés és változás fogalmait saját életére nézve, ki tudja fejezni az általuk keltett érzéseket és érzelmeket, felismeri, mikor van szüksége segítségre. Szükség esetén segítséget kér, és tudja, hova fordulhat segítségért.</p>

Alapvető munkavállalói és életpálya-építési kompetenciák

<p>1. A munkalehetőség keresésével, megtartásával és megteremtésével kapcsolatos kompetenciák</p>	<p>Ismeri és alkalmazza az álláskeresési technikákat, amelyek során a munkavállalással kapcsolatos dokumentumok beszerzését és kezelését adekváтан megvalósítja. Ismeri az információkeresés és -szerzés módjait, hiányzó információt azonosít. Munkavállalói érdekeit a törvénynek megfelelően asszertívan képviseli.</p>
<p>2. Az életpálya fejlődését támogató döntéshozatal</p>	<p>Céljai eléréséhez alternatív utakat azonosít, amelyek közül azok előnyeinek és hátrányainak mérlegelésével választ. Az életpálya-építést választások sorozataként értelmezi. Önmagára és másokra nézve figyelembe veszi választásainak következményeit a döntéshozatali folyamatban, és saját értékeit tiszteletben tartó és saját céljait támogató döntéseket hoz.</p>
<p>3. A magánélet és a munka közötti egyensúly fenntartása</p>	<p>Az egészséges életvitel szempontjait érvényesítve tart egyensúlyt a magánélet és a munkahelyi szerepek között, felismerve ezen szerepek egymást kiegészítő voltát. Az életpálya során dinamikusan változó szerepek rugalmas alkalmazkodást igényelnek, s ha e szerepek mégis ütköznek, hatékony megoldásokat, stresszkezelési technikákat alkalmaz.</p>
<p>4. A magánéletben és a munka világában betöltött szerepek változó jellegének megértése</p>	<p>Az életpálya során betöltött szerepek változó voltát felismerve képes rugalmasan alkalmazkodni a változó elvárásokhoz. Az eltérő szerepek eltérő elvárásait kritikai gondolkodással szemléli és a szokásostól eltérő szerepeket betöltő személyeket előítélet-mentesen kezeli.</p>
<p>5. Saját életpálya-építési folyamatok megértése, változtatások kezdeményezése</p>	<p>A célok megfogalmazása során felismeri saját készségeinek és vágyainak szerepét, a célállítás folyamatának jelentőségét az életpálya-építésben. Az életpályát mint a változások folyamatát értelmezi, melynek során a célokat és a megvalósításukhoz vezető utakat a tapasztalat hatására módosítja, előrelátással és a tervezés folyamatainak tudatos alkalmazásával kezdeményezi a változásokat.</p>

A munkavégzéssel kapcsolatos kompetenciák

<p>1. Az életpálya-építést és munkavállalói célokat támogató egész életen át tartó tanulás</p>	<p>Felismeri a környezetében kínálkozó tanulási lehetőségeket, ezeket kiaknázza és összhangban a felismert munkaerő-piaci változásokkal folyamatos önfejlesztésre törekszik saját személyes céljaihoz illesztve, felismerve az egész életen át tartó tanulás nélkülözhetetlen voltát. A célok elérése útjában álló akadályok elhárítására kreatív megoldásokat talál.</p>
<p>2. Az életpályával és a munkavállalással, az adott munka végzésével kapcsolatos információk feltérképezése és hatékony alkalmazása</p>	<p>A munkafolyamatban utasításokat értelmez, követ, másokat végighallgat, és a betöltött szerepnek megfelelő kommunikációs formákat alkalmazza. Tevékenységében a minőség érdekében felelősséget vállal, hatékonyan és körültekintően szervezi a munkáját, melynek során másokkal együttműködik, esetlegesen eltérő érzelmeiket, szándékaikat észleli, és ennek tudatában cselekszik. A munkatevékenység során felmerülő új helyzeteket problémaként értelmezi, azok megoldásában a tanult algoritmusokat hatékonyan alkalmazza, egyéni és társas problémamegoldási folyamatokban vesz részt.</p>
<p>3. A munka, a társadalom és a gazdaság kapcsolatának megértése</p>	<p>Saját tevékenységei és a társadalmi folyamatok közötti kapcsolatokat, párhuzamokat észlelve fogalmazza meg saját értékrendszerében az etikus magatartás, a csapatban végzett, minőségi munka, valamint az egyéni és társadalmi jól-lét közötti összefüggéseket.</p>

HÍD A MUNKA VILÁGÁBA

Amint már utaltunk rá, a Dobbantó program egyik fontos célkitűzése, hogy a program célcsoportjába tartozó fiatalokat segítse a munka világában való eligazodásban, fejlessze mindazokat a kompetenciákat és ismereteket, amelyek szükségesek életpályájuk tudatos alakításában. Az életpálya-tervezés/-építés kiemelt jelentőségű, különösen, ha figyelembe vesszük a célcsoport sajátosságait, körülményeit: a lemorzsolódott, illetve korai iskolaelhagyó fiatalok gyakran súlyos személyes és a tanulással kapcsolatos nehézségekkel, sokszor szociális gondokkal is küzdenek. Emellett számítani kell arra is, hogy családjukban – akár generációkra visszamenőleg – nincs valódi munkavállalói, esetleg vállalkozói minta (a szülők egyike, esetleg mindkettő – ha egyáltalán kétszülős családban élnek – hosszabb ideje munkanélküli, lehet, hogy esélye sincs állást, munkát találni). Ennek következménye, hogy a fiataloknak nincs közvetlen tapasztalatuk azzal kapcsolatban, mit jelent munkaviszonyban lenni, illetve mit takar a mindennapos munkába járás.

Az érzékeny, sérülékeny célcsoport érdekében a Dobbantó a munka világa felé vezető holisztikus megközelítés mellett köteleződik el, pályaaorientáció helyett az életpálya-tervezésre, életpálya-építésre téve a hangsúlyt.

Az életpálya-tervezés megközelítésének kiinduló elvei a következők:

- nincs biztos választás, nincs egyenes út;
- az egyéni életutat legalább annyira befolyásolják a „véletlenek”, mint a tervezés;
- az egyén hite abban, hogy valamit képes/nem képes megcsinálni, korlátozhatja és előre is viheti;
- az egyén életútját erősen befolyásolja társadalmi helyzete, neme, etnikai hovatartozása.

A kiinduló elveket tovább árnyalják a közelmúlt felismerései:

- Az életpálya-építés szempontjából „szabad” választás többnyire nem létezik, illetve csak erősen korlátozottan. Szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy nem minden fiatal számára adott minden életpályával kapcsolatos lehetőség, választás, hiszen a társadalmi egyenlőtlenség általában igen jelentősen befolyásolja a szakma „választását”. A munka világa igen ígéretes jövővel kecsegtet egy tehetséges, iskolázott, jó családi háttérrel rendelkező, kreatív kisebbség számára. Ugyanakkor jóval több olyan munkavállaló lesz a jövőben is, akinek

kevésbé vonzó, akár monoton, manuális, nehéz munkát kell végezni, elsősorban a szolgáltatási szektorban.

- A lemorzsolódott, illetve veszélyeztetett fiatalokkal sikeresen foglalkozó oktatási rendszerek tapasztalatai alapján a rövid ideig tartó munkatapasztalat-szerzés, a cselekvésbe ágyazott tanulás (learning-by-doing) megközelítés fontos részei a megelőzésnek, illetve a korai beavatkozásnak. A rövid munkatapasztalat-szerzés, illetve a munkahelyek látogatása arra is jó, hogy megtörje az iskolába járás monotóniáját, a fiatalok kikapcsolódjanak az iskolai légkörből, és erőt gyűjtsenek a további iskolai munkához.
- Mindezek miatt a munka világa felé vezető híd, az életpálya-építés a Dobbantó program időkeretének 40%-át teszi ki, mégpedig háromféle tevékenységre fókuszálva:
  - Alapvető munkavállalói ismeretekkel és életpálya-építéssel kapcsolatos modulok feldolgozása.
  - Szakmacsoportokkal való ismerkedés – pályaaorientáció.
  - Munkahelyi tapasztalatszerzés, amely eleinte megfigyelést (job shadowing), a későbbiekben gyakorlati tevékenységet is jelent.

Az életpálya-építés a 21. század elején tehát legalább olyan kusza, hurkokkal, kitérőkkel tarkított, mint egy többszintes autópálya-csomópont. Az eligazodás sem könnyű, úgy, ahogy a csomópontokon sem, még térkép és pontos útjelző táblák segítségével sem. Viszont az útvonalakat többször is be lehet járni, vissza lehet kanyarodni, akár több jó irány is lehet a „célbaérés” előtt!

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK A DOBBANTÓ OSZTÁLYOKBAN

A pedagógustól elvárható magatartás

A Dobbantó programot megvalósító osztályba többféle sajátos nevelési igényű tanuló is járhat. A program koncepciójában alapelveként meghatározott támogató pedagógusi magatartás a sajátos nevelési igényű tanulók esetében kiegészül néhány szemponttal.

Az SNI-tanulók befogadása kapcsán a pedagógusok munkáját érintő alapvető, általánosan érvényes elvárások:

- A csoportba járó SNI-tanulók szakértői véleményének ismerete, tartalmának értelmezése.

- A viselkedés szintjén megjelenő problémák pszichológiai magyarázatának megismerése, megértése.
- Az adekvát segítségnyújtás érdekében a tanulók SNI-állapotának figyelembevétele, sajátos – alkalmazkodó, segítő – pedagógusi magatartás kialakítása és követése.
- A sajátos nevelési igényhez alkalmazkodó tárgyi környezet megteremtése esetén gyakran semmilyen további alkalmazkodásra, tanulmányi könnyítésre nincs szüksége a tanulónak, ezért az igények ismeretére és a megvalósítás elősegítésére különös figyelmet kell fordítani.
- Kapcsolatfelvétel egységes gyógypedagógiai módszertani központtal, a tanuló fogyatékosági típusának megfelelő végzettségű gyógypedagógus utazótanárral való együttműködés, konzultáció és szükség esetén segítségkérés egyéni tanulási utak, fejlesztés és módszerválasztás, speciális eszközök, segédeszközök és speciális taneszközök megválasztására vonatkozó kérdésekben a tanuló beilleszkedése, tanulási akadályozottságának és a másodlagos hátrányok kialakulásának megelőzése vagy leküzdése, a tanuló boldogulása érdekében.
- A tanuló egyéni speciális eszközei és a számára szükséges speciális taneszközök használatának lehetővé tétele, támogatása, új eszköz esetén használatának megtanítása, gyakoroltatása.
- Egyszerű adaptációk elvégzése.
- Toleráns, empatikus, elfogadó, rugalmas, igényes és támogató magatartás.

Az SNI-tanulók különböző csoportjai számára esélyegyenlőséget biztosító feltételek kialakítása

A különböző fogyatékoságokról és az ezek következtében kialakult sajátos nevelési igényről a pedagógusok gazdag szakirodalom és a Dobbantó honlapján megtalálható tanulmány segítségével tájékozódhatnak.

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Autizmus	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>A tanuló irányítása heves érzelmek mutata nélkül, röviden megfogalmazott, pontos, direkt utasításokkal</p> <p>Egyéni napirend, szótár használata, kényszeres viselkedési formák korlátozott tolerálása</p>	<p>A szövegben fontos elemek kiemelése aláhúzással, bekeretezéssel</p> <p>A rendelkezésre álló tér/idő megszervezése (jól látható jelek)</p> <p>Veszélyforrások kiküszöbölése</p>	Folyamatleírások, szemléletes rajzok

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Beszéd fogyatékos	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása, türelem</p> <p>A feleletek elfogadó, megértő értékelése, írásbeli feleletnél javítóprogram használatának engedélyezése</p> <p>Az írásbeli beszámoló kiváltása szóbelivel; vázlatadás</p>		<p>Személyi számítógép</p> <p>Kommunikátorok</p>
Tanulásban akadályozottak (Enyhe értelmi fogyatékos)	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>Következetesség a közösen hozott szabályok alkalmazásában</p> <p>Differenciált foglalkoztatás biztosítása</p> <p>A pozitív megerősítés látható formáinak alkalmazása</p>		<p>Zsebszámológép</p>

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Hallássérülés	Az átlagosnál több idő biztosítása, a vizuális szemléltetés hangsúlyának érvényesítése A tanuló optimális elhelyezése a teremben	Az információhoz jutás akadálymentesítése (hanginformációk vizualizálása)	
nagyothallás	Szájról olvasás feltételeinek biztosítása Lényegkiemelés A tanulás segítése vázlatadással A szövegalkotás, a tollbamondás utáni írás nehezítettségének figyelembevétele	Indukciós hurok	Hallókészülék Rádió adó-vevő készülék
siketség	Egyéni követelménytámasztás idegen nyelv tanulásakor Felmentés lehetősége a szóbeli teljesítés alól	Vibrációs és/vagy fényjelzők (csengő, személyhívó, vészjelző stb.) Jelnyelvi tolmács	Rádió adó-vevő készülék, hallókészülék
Látássérülés	Az átlagosnál több idő biztosítása Minél több érzékszerv bevonása az ismeretszerzésben	A környezet és az információhoz jutás akadálymentesítése (vizuális információk hanggá alakítása)	Domborított térképek, ábrák Speciális vonalazású füzetek
vaktság	Szükség esetén kíséret biztosítása Csoport- és páros munkában adekvát feladatadás	Fehér bot, a közlekedést segítő vezetősávok kialakítása Képernyőolvasó program, laptop, szkennel, diktafon, felolvasó Kísérő, vakvezető kutya	A Braille-írás-olvasás eszközei Speciális geometriai eszközök Digitális tankönyvek

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
gyengénlátás	<p>A láthatóság feltételeinek biztosítása</p> <p>Vizsgákon a tanuló által egyébként használt eszközök használatának engedélyezése</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>Megfelelő betűméret, betűtípus, betű- és sor-távolság</p> <p>Emelhető lapú pad, könyvtartó, megfelelő általános és helyi megvilágítás</p> <p>Nagyítószoftverek</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek</p> <p>Elektronikus olvasókészülék, nagyítók</p>
aliglátás	<p>Szükség esetén kíséret biztosítása</p> <p>Esetenként az írásbeli felelet kiváltása szóbeli számonkéréssel</p> <p>Egyszerű adaptációk elvégzése</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>A közlekedést segítő vezetősávok felfestése</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek</p> <p>Elektronikus olvasókészülék, nagyítók</p>
Mozgáskorlátozottság	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>Szükség esetén kíséret, segítő biztosítása</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>A közlekedés/épület akadálymentesítése</p> <p>Speciális tanulópad, esetenként egyénileg kialakított eszközök</p> <p>Személyi segítő</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek, íróeszközök</p> <p>Egyénileg kialakított eszközök</p>

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Részképességzavar			
diszlexia	Az olvasás kiváltása hangzó anyagok biztosításával Csoport- és páros munkában a hosszú szövegek olvasását, megértését együttműködés segíti; vázlatadás		Diktafon
diszgráfia	Az írásbeli felelet kiváltása szóbeli számonkéréssel; a helyesírás értékelése alóli felmentés		Személyi számítógép
diszkalkulia	Számológép használatának engedélyezése		Zsebszámológép

A DOBBANTÓ PROGRAM KAPCSOS KÖNYVEI

A programban alkalmazandó modulokat 8 db „kapcsos könyvben” adjuk közre. Az első kettő a NAT műveltségterületeihez kötődő témakörökhöz készült modulokat tartalmazza, a harmadik és negyedik kötet az alapvető életpálya-építési és munkavállalási ismeretek/kompetenciák fejlesztését segítő, az utolsó négy pedig a szakmásmertető, pályaorientációs funkciójú modulok gyűjteménye.

A diákok számára használandó feladatlapok, mellékletek gyűjtéséhez egy külön kapcsos kötet, a DobbanTok készült, amely tanulói példányszámban áll rendelkezésre. A tanulók számára nyomtatott eszközök termé-

zetesen részét képezik a tanárok számára készült köteteknek is. A diákoknak szóló lapok mindegyikén „D” betű jelzi, hogy az a tanulóknak készült.

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztéséhez szükséges ismeretekről segédanyag készült, mely elektronikus úton elérhető az iskolák, a pedagógusok számára.

Budapest, 2010. augusztus

A DOBBANTÓ CSAPAT SZERZŐI ÉS SZERKESZTŐI

ALAPVETŐ MUNKAVÁLLALÓI ÉS ÉLETPÁLYA-ÉPÍTÉSI MODULOK

E terület célja kettős:

- Azoknak az alapvető munkavállalói ismereteknek a biztosítása, amelyekkel kapcsolatban minden, a munkaerőjét a munkaerőpiacon értékesíteni kívánó személynek – saját érdekében – fontos tájékozottnak lennie
- A munkavállaló személy életútjának, életpályájának megtervezéséhez, a megszerzett munkahely sikeres megtartásához nélkülözhetetlen szociális kompetenciák fejlesztése

A segítő-formáló kapcsolatban történő tanulás sok tekintetben eltér a hagyományos iskolai tanulástól. Az alábbi modell legfontosabb üzenetét a táblázaton letről felfelé és balról jobbra haladva bonthatjuk ki legjobban.

Szerepkörök/szakaszok		1.	2.	3.
A tanár szerepviseelkedése	A jövőkép formálásának menedzselője	Kiterjesztés	Leszűkítés	Elköteleződés
	A tantárgyi ismerettartalom elsajátításának facilitátora	Diagnózis	Célkitűzés	Fejlesztés
	Segítő	Meghallgat	Értékeket, célokat keres	Kezdeményez
A diák viselkedésének változása és tanulásának folyamata		Exploráció	Feltárás és megértés	Cselekvés

Carkhuff modellje

Ez a modell a tanár–diák viszonyt egy segítő-formáló kapcsolatként határozza meg. A három lehetséges tanári szerepkör egy-egy tanulási szintnek feleltethető meg, amelyek párhuzamosan és hierarchikusan épülnek egymásra a függőleges nyíl irányában. A párhuzamosság csak akkor gördülékeny, ha a hierarchiában nincs disszonancia, tehát ami a táblázat alsóbb szint-

jein található, az igazán alapvető, mert a felsőbb szinteken folyó tevékenység az alsóbbak markáns arcúta révén működőképes. A balról jobbra haladó 3 szakaszos folyamat ugyanakkor minden újabb feladatnál ciklikusan ismétlődik. E visszacsatolós folyamat az alsóbb szinteken gyakoribb körforgásban valósul meg, míg a jövőkép keresése kevesebb balról jobbra haladó

ciklikus újrakezdéssel jellemezhető. A párhuzamosság úgy értendő, hogy a jövőkép kialakítása a hierarchia csúcán van ugyan, kezdettől fogva léteznek idetartozó olyan feladatok, amelyek a tanári facilitációs (foglalkozások ismerete) vagy a segítő szintet érintik (a munkahely-látogatás és -keresés dilemmái).

Ezt a folyamatot aktívan szabályozza a diák azáltal, hogy mennyire képes reflektálni önmagára, mennyire tudja, akarja és meri szavakba önteni, megfogalmazni a problémáit – s ha kellően biztonságban érzi magát (úgy érzi, elfogadják és tisztelettel bánnak vele), akkor a cselekvést, a változást is vállalja.

A modellről részletesebben a **Híd a munka világába** c. segédanyag foglalkozik, amely a Dobbantó program honlapján, a szakmai anyagok fülre kattintva található meg.

SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁK

A szociális kompetenciák már létező és tökéletesítést igénylő, illetve elsajátításra váró összetevői serdülőkorban, amelyek mindvégig megjelennek a modulokban:

- Saját érzések és gondolatok észlelése, kommunikálása (önreflexió, üzenet)
- Egészséges pozitív önértékelés kialakítása és fenntartása
- Mások érzelmeinek és szándékainak észlelése, viszatükrözése (aktív hallgatás)
- Célok felismerése, célok kitzúzése
- Egyéni és társas problémamegoldás
- Döntéshozatal
- Tervezés, előrelátás, szabályok betartása
- Feladatok lépésekben történő végrehajtása
- Felelősségvállalás
- Segítségnyújtás
- Kezdeményezés és együttműködés páros és csoportos feladathelyzetekben
- Meghallgatás, tisztázás és érvelés együttes alkalmazása; vitakészség
- Asszertivitás
- Konfliktushelyzetekben az előbbieken megjelentett proszociális készségek közül néhány összetevő alkalmazása

A szociális kompetencia elsajátításának egy lehetséges formája az iskolai környezetben vezetett tematikus önismereti csoport. A csoportfoglalkozásokon élettapasztalatok és vitapontok, valamint a hozzájuk kapcsol-

ódó érzelmek, gondolatok felismerése, az ily módon megélt élmények feldolgozása történik. A tematikus csoportban a személyközi tapasztalatok rendszeres megosztásával a fiatalok megtanulhatják, hogy a viselkedés lehet pozitív vagy negatív, és néha mindkettő egyszerre. A következtetések lehetnek építő jellegűek, destruktívak, vagy egyszerre tartalmazhatják mindkettőt. Különböző emberek különbözőképpen reagálnak ugyanarra az eseményre. Különböznek érzelmeik és gondolataik. A diákok megtanulják, hogy milyen előzmény milyen következményt vált ki, megértik az ok és okozat fogalmát, látják, hogyan hatnak másokra, és hogyan hatnak mások rájuk.

Ebben a folyamatban nagyon fontos a foglalkozást vezető pedagógus előítélet-mentes, kiegyensúlyozott magatartásmódja, amely modellként szolgál a diákok számára. (Ennek technikájáról részletesebben az első modul bevezetőjében olvashat.)

ALAPVETŐ MUNKAVÁLLALÓI KOMPETENCIÁK

Az alapvető munkavállalói kompetenciák területén a 3–7. modulokban a következő területek kerülnek meg tárgyalásra:

- A munkahelyek típusai, jellemzői
  - Költségvetési intézmények
  - Kis- és középvállalkozások
  - Multinacionális cégek
  - Civil szféra
- Munkavállalói dokumentumok, alapvető munkajogi ismeretek
  - Tb, adózás, adóbevallás
  - Bérjegyzék
  - Magánnyugdíj-pénztári tagság
  - Munkaszerződés, munkaviszony létesítése
  - Munkaviszony megszűnése és megszüntetése
  - Munkavállalói jogok
  - Munkavállalói kötelezettségek
- Vállalkozói lét, vállalkozási formák
  - Mit jelent vállalkozónak lenni?
  - Tipikus és/vagy népszerű vállalkozói tevékenységek
  - Egyéni vállalkozás
  - Társas vállalkozások
  - Mikor érdemes vállalkozást indítani?
- Segítő intézmények
  - Regionális munkaügyi központok kirendeltségei
  - Foglalkozási Információs Tanácsadó (FIT)

- Rehabilitációs Információs Centrum (RIC)
  - Családsegítő központ
  - Könyvtárak információs szolgálatai
  - Ifjúsági irodák
  - Magán-munkaközvetítő irodák (diákmunka is)
- e) Álláskeresési/Munkahely-keresési technikák
- Célállás meghatározása
  - Munkáltatói-munkavállalói (állás vagy munkatárs) keresési szokások
  - Önéletrajz, motivációs levél készítése
  - Hirdetésekre történő jelentkezés
  - Telefonálás
  - Felkészülés a személyes találkozásra
  - Felvételi beszélgetés, interjú
  - Béralku
  - Beilleszkedés, munkahelymegőrzés

Ezen tartalmaknál döntően a kiscsoportos feldolgozás módszerei érvényesülnek, amelyekben a tanulóközpon-tú foglalkozásvezetés alapelvei valósulnak meg, s amelyekben a diákok aktivitása kap döntő szerepet.

A diákok számára a modulok során feldolgozott alapvető munkavállalói ismereteket összegzi Fehér Ildikó: **Munka-könyv zsebkönyv** c. segédanyaga, amely a Dobbantó program honlapján, a szakmai anyagok fülre kattintva található meg.

Az alapvető munkavállalói ismeretekről a tanároknak szánt háttérismereteit összegzi Fehér Ildikó: **A munka világa** c. kiadványa, amely a Dobbantó program honlapján, a szakmai anyagok fülre kattintva található meg.

A NYOLC MODUL

A nyolc modul során eltérő hangsúlyok és célok jelennek meg.

Az **első modul** a tanévre történő ráhangolást, a csoporttagok egymással való megismerkedését és az iskola területén történő tájékozódásukat hivatott segíteni. Módszertanilag elsősorban a tematikus önismereti csoport vezetésének alapelvei érvényesülnek. Tartalmilag az önismeret és egymás megismerése szintjén jelennek meg az életpálya-építésben is szerepet játszó szociális kompetenciák. Jellemzője e modulnak, hogy 5 nap × 5 órát tartalmaz.

A **második modul** az érdeklődés és a képességek megismerését, az életpálya fogalmát, a közvetlen környezet feltérképezését támogatja munkavállalói nézőpontból, és célja, hogy a tanév során megismerésre kerülő szakmacsoportok kiválasztását a csoport közösen határozza meg. Éppen ezért időben fontos, hogy közvetlenül a tanév elején kerüljön megvalósításra. Időtartamát tekintve 4 × 5 óra.

A **3–7. modulokban** párhuzamosan jelennek meg az alapvető munkavállalói kompetenciák és a szociális kompetenciák, a fenti felsorolásokban ismertetett tartalmakkal. Modulonként 3 részmodul, minden részmodul hatórás időtartamú.

A **nyolcadik modul** a lezárásé, a tanév utolsó vagy utolsó előtti hetében (egyéni választás szerint), amely részben az egész év portfóliótermékeinek kiválogatása a személyesen kialakított szempontok szerint. Másrészt az egymástól történő elköszönés kereteit adja meg a tanulás és az élmények összegzésével egy rövid projekt keretében, illetve a személyes búcsút a diáktársaktól, a diákok és a tanárok egymástól.

A TARTALMAK FELÉPÍTÉSE

Természetesen az a kívánatos, ha a pedagógus alkalmazkodik a diákcsoport sajátosságaihoz és az egyes részterületek – csoportra jellemző mélységben történő – feldolgozási igényeihez. Éppen ezért ezt a modultervet elsősorban keretként ajánljuk.

A 3–7. modulok két terület tartalmait vegyítik. Természetesen a szociális kompetenciák és az alapvető munkavállalói ismeretek gondolati fonalai külön-külön egységként is kezelhetők. Ha ezt választja a pedagógus, akkor is célszerű és javasolt az egyes területeken belül a tartalmak egymásutánosságát megtartani, mert egymásra épülnek. A könnyebb tájékozódás érdekében álljon itt egy táblázat, amely a két területhez tartozó foglalkozásokat jeleníti meg! (Egy foglalkozás időtartama általában 45 perc vagy annak többszöröse.)

		Alapvető munkavállalói ismereteket nyújtó foglalkozások	Szociális kompetenciákat célzó foglalkozások
3. modul Hogyan tájékozódjam az emberek és az intézmények világában?	1. részmodul Mit tudsz magadról? Mit tudsz másokról?	5. Munkahelyek típusai és jellemzőik	1–4. Az érzelmek felismerése, megnevezése, különböző embereknek más-más érzelmei lehetnek, az önismeret és az empátia alapvetése
	2. részmodul Emberek, helyek, intézmények	2–4. A szervezetek alapvető jellemzői és a közöttük lévő különbségek	1. A társas és fizikai környezetre vonatkozó személyes preferenciák
	3. részmodul Képzeld el! Tervezd meg! Alakítsd!	2. és 4. Különböző munkahelyek válfajainak megismerése	1. és 3. A változtatás, a saját arculatra formálás megélése, a tervekészítés megalapozása
4. modul Segítőtárs-kereső	1. részmodul Egy csónakban evezünk!	1–2. Munkaügyi központok regionális kirendeltségei, Foglalkozási Információs Tanácsadó (FIT), Rehabilitációs Információs Centrum (RIC)	3–5. Kezdeményezés és együttműködés
	2. részmodul Én-mérleg	1–2. A családsegítő központ és a könyvtár	3–5. A pozitív önértékelés
	3. részmodul Hogyan jutok ötről a hatra?	1–2. Ifjúsági irodák, magán-munkaerőközvetítés, diákmunka	3–5. Előrelátás, tervekészítés
5. modul Emelem a tétet	1. részmodul Váll Alfréd	2. A vállalkozói lét	1. és 3–4. Asszertív kommunikáció
	2. részmodul Egyedül vagy társakkal	2–3. A vállalkozások típusai: egyéni és társas vállalkozás; a vállalkozói lét előnyei	1. és 4–6. A konfliktusmegoldás lehetséges stratégiái Az egyes stratégiák előnyei és hátrányai
	3. részmodul Vállalkoznék, de mire?	1. A vállalkozás jellemző tevékenységei, vállalkozás indítása	2–4. Konfliktusok problémaként történő kezelése és megoldásuk

		Alapvető munkavállalói ismereteket nyújtó foglalkozások	Szociális kompetenciákat célzó foglalkozások
6. modul Megnézem, mit írok alá	1. részmodul Munkába/lépek	4–6. A munkaviszony létesítésének és megszűnésének alapvető szabályai A munkaszerződés A munkavállalással kapcsolatos jogszabályok	1–3. Értékek Célok típusai, célok megfogalmazása
	2. részmodul Az adó ad!	1–2. A társadalombiztosítás, a magánnyugdíj-pénztár és az adózás szabályai A bérjegyzék tartalma	3–5. Döntéshozatal, következmények és előrelátás A panaszemelés
	3. részmodul Munkahelyi jogoskodó	1–2. A munkavállalók jogai, jogorvoslás: munkaügyi döntőbírótság	3–5. Döntéshozatal, következmények és előrelátás A panaszemelés
7. modul Az egyik ajtón ki, a másikon be!	1. részmodul Felkészülni...	1–3. Álláskeresési technikák, célállás megjelölése	4–6. Segítség nyújtása és kérése
	2. részmodul Vigyázz... kész?	1–3. Önéletrajz írása, telefonálás, felkészülés az interjúra	4–6. Segítség nyújtása és kérése A vita
	3. részmodul Rajt!	1–2. A felvételi beszélgetés, az állásinterjú, a béralku kérdése, a munkahelyi beilleszkedés és a munkahely megőrzése	3–5. A stressz és kezelése

MELLÉKLETEK

Minden részmodulnál 1-től kezdődik a sorszámozásuk. A modul leírásában található táblázat a mellékletek címéről és sorszámáról ad tájékoztatást, valamint a fajtájáról (feladatlap, információs lap, megoldókulcs vagy éppen digitális melléklet CD-n). A mellékletek mindegyikén található jelzés arra vonatkozóan, hogy kinek szól. Amennyiben a pedagógus (tanár) számára készült, akkor „T” jelzésű, illetve a diákoknak szólók „D” jelzésűek. Utóbbiak esetében minden diák egyet-egyét kap az adott mellékletből.

A „Cs^x” jelű lap (ahol x egy szám) jellemzően a diákok csoportjának adandó mellékletet jelent, a „Cs” után álló szám jelzi, hogy maximum hány csoport alakítása javasolt az adott feladat elvégzése során. Ritkább esetben a „Cs” jelzés egy differenciált feladatadást lehetővé tevő feladatlapsort jelent, ahol a „Cs” után álló szám csupán azt jelzi, hogy hány példány szükséges ahhoz, hogy egy 16 fős csoport számára elég legyen. A feladatleírás minden esetben egyértelművé teszi a mellékletek felhasználását.

A mellékletek közül érdemes a csoportalakításhoz vagy a szerep meghatározásához használt tanári (T) vagy „Cs¹” jelzésű mellékleteket laminálni vagy más módon tartósabbá tenni.

Több modulban van digitális melléklet is. A „**Digitális melléklet**” CD A munka világával kapcsolatos modulok mellékletein kívül tartalmazza az Alapvető munkavállalói és életpálya-építési modulok digitális mellékleteit is, jellemzően PowerPoint-bemutatókat.

RÉSZLETES TARTALOMJEGYZÉK

ALAPVETŐ MUNKAVÁLLALÓI ÉS ÉLETPÁLYA-ÉPÍTÉSI MODULOK II.

5. modul – Emelem a tétet (ÉP_05)

Összesen: 3 × 6 tanóra**1. részmodul – Váll Alfréd****(6 tanóra)**

A vállalkozói lét és vállalkozói magatartás jellemzőinek tisztázása, a vállalkozói és az alkalmazotti lét különbségeinek körüljárása, az asszertív kommunikáció alapelemeinek megismerése és gyakorlása.

2. részmodul – Egyedül vagy társakkal?**(6 tanóra)**

A vállalkozások típusai: egyéni és társas vállalkozás; a vállalkozói lét előnyei. Konfliktusok keletkezése, a konfliktusmegoldás lehetséges stratégiái, a nyertes-vesztes és nyertes-nyertes stratégia. Az egyes stratégiák előnyei és hátrányai.

3. részmodul – Vállalkoznék, de mire?**(6 tanóra)**

Vállalkozásban tipikus tevékenységek, vállalkozás indítása. Konfliktusok problémaként történő kezelése és megoldásuk.

6. modul – Megnézem, mit írok alá (ÉP_06)

Összesen: 3 × 6 tanóra**1. részmodul – Munkába/lépek****(6 tanóra)**

E részmodulban a cél mint az emberi viselkedés egyik alapvető motiváló forrása kerül a figyelem középpontjába, a rövidebb és hosszabb távú célok megfogalmazásával ismerkednek meg a diákok. Az egyik fontos cél az egyén életében a munkavállalás, így a munkaviszony létesítésének és megszűnésének alapvető szabályaival való megismerkedésre kerül sor. A munkaszerződés kötelező elemeinek ismerete segít abban, hogy a fiatalok pályakezdő munkavállalóként meggyőződjhessenek a szerződés érvényességéről, tisztában legyenek azokkal a szabályokkal, amelyekre figyelniük kell a munkaviszony létesítésekor, és arról is legyenek ismereteik, melyek a munkaviszony megszűnésének lehetséges módjai. A részmodul igyekszik közelebb hozni a tanulóktól általában távol álló jogi ismereteket, konkrét gyakorlati példákon keresztül szemléltetve a sokak számára nehezebben olvasható jogszabályokat.

2. részmodul – Az adó ad!**(6 tanóra)**

A részmodul keretében sor kerül a társadalombiztosítás és az adózás fogalmának tisztázására, a munkáltató által kiadott bérjegyzék tartalmával való ismerkedésre. Az adózással kapcsolatban e részmodul célja a munkavállalók személyi jövedelemadó fizetési kötelezettségének bemutatása, valamint hogy milyen segítséget vehetünk igénybe az adóbevallási kötelezettségünk teljesítése érdekében. A pályakezdő fiatalok a társadalombiztosítási és adózási szabályok ismerete nélkül könnyen kiszolgáltatott helyzetbe kerülhetnek a munkaerőpiacon. Az adózás és a nyugdíj a fiataloktól általában nagyon távol álló fogalom, de fontos, hogy alapvető ismereteik legyenek ebben a témában, hiszen munkavállalóként ezekkel kapcsolatban is döntéseket kell hozniuk. Ehhez kapcsolódóan kerülnek előtérbe a döntéshozatal és az előrelátás kompetenciáit fejlesztő és tudatosító feladatok.

3. részmodul – Munkahelyi jogskodó**(6 tanóra)**

A részmodul segítségével a tanulók számára körvonalazódik, hogy munkavállalóként milyen szabályokat kell majd betartaniuk, és milyen jogok illetik meg őket, azaz mit várhatnak el munkáltatójuktól. Ezeknek a szabályoknak egy része általánosan ismert, vannak azonban olyan szabályok, amelyekkel csak a munkába állást követően szembesülnek a pályakezdő fiatalok. E részmodul rávilágít arra, hogy melyek a legfontosabb, általánosan betartandó szabályok a fiatalok leendő munkahelyén. A munkavállalói jogok és kötelezettségek az 1992. évi XXII. tv. A Munka Törvénykönyvéről egyes fejezeteiben található meg, ezek közül a legfontosabbakat mutatja be a részmodul, gyakorlati példákon keresztül. A szabályok betartásához nélkülözhetetlen előrelátás és felelősségvállalás kompetenciái egyéni és csoportfeladatok révén kerülnek tudatosításra és fejlesztésre.

7. modul – Az egyik ajtón ki, a másikon be! (ÉP_07)**Összesen: 3 × 6 tanóra****1. részmodul – Felkészülni...****(6 tanóra)**

Ez a részmodul az álláskeresési technikákkal foglalkozik, élményszerű tapasztalati tanulás révén segít végigjárni azt az utat, amelynek révén a diákok meg tudják határozni, hogy milyen állás betöltését érdemes célként kijelölni reálisan (= célállás), figyelembe véve saját jellemzőiket és a környezet adottságait (a lakóhely típusa, munkahelyek száma, típusa stb.). A diákok megismerkednek a hagyományos és internetalapú állásinformációs szolgáltatásokkal, a szakmai önéletrajz és a motivációs levél tartalmi és formai követelményeivel. Amikor valaki állást keres, bizonytalan helyzetben van. Ahhoz, hogy ne adja fel, szüksége lehet ismerősei, barátai segítségére, de még az ismeretlen emberektől kapott támaszra is. A segítség elfogadásának szociális kompetenciája nyitottabbá teszi a fiatalot az új tapasztalatokra, segíti az álláskereséssel együtt járó információk elrendezését. Ha valaki képes arra, hogy ilyen irányú tapasztalatait megossza másokkal, ő maga segítségnyújtóvá válik mások számára.

2. részmodul – Vigyázz... kész?**(6 tanóra)**

A részmodul az alapvető munkavállalói kompetenciák közül az álláskereséssel kapcsolatos tevékenységek folyamatában a szakmai önéletrajz megírásával, a hirdetésekre történő jelentkezéssel, a telefonon történő jelentkezéssel és a személyes találkozásra történő felkészüléssel foglalkozik. Az életpálya-építést támogató kompetenciákon és ismereteken belül a segítségkérés és -nyújtás folyamatában az utóbbira helyezi a hangsúlyt, és a segítségnyújtással kapcsolatos kommunikáció kerül az előtérbe. A diák e részmodul során arra is támpontot kap, hogyan lehet eltérő véleményét úgy kifejezni, hogy az ne képezze újabb konfliktus forrását.

3. részmodul – Rajt!**(6 tanóra)**

Ez a részmodul az alapvető munkavállalói lét során olyan sorsfordító pontokat helyez előtérbe, mint a felvételi beszélgetés, az állásinterjú, a béralku kérdése, valamint a munkahelyi beilleszkedés és a munkahely megőrzése. Minden változás, ahogyan a növekvő elvárások is, egyben stresszforrás. A fenti élethelyzetek önmagukban is jellegzetes módon megnövekedett stresszélménnyel járnak együtt. Az egészség és a jóllét megtartásához nélkülözhetetlen a stresszel történő hatékony megküzdési módok ismerete és alkalmazása. E részmodulban, a fentiekén túl, a stressz fogalmáról, a stresszel történő hatékony és kevésbé hatékony megküzdési módokról lesz szó.

8. modul – „Most elindulok, s te add magad nekem, jövőm” (ÉP_08)**Összesen: 6 + (3 × 5) tanóra****1. részmodul – Útvonaltervező****(6 tanóra)**

A részmodulban áttekintésre kerülnek az életpálya-építés és tervezés során a portfólióba gyűjtött anyagok. A döntéshozatal folyamatának általános alapelveinek azonosítása után a döntéshozatali folyamatot egy saját portfólió összeállítása kapcsán gyakorolják is a diákok, miután az életpálya-építésben szerepet játszó moz-

zاناتok összefoglalására sor kerül. Az áttekintés során a továbbtanulást vagy a munkába állást alátámasztó bizonyítékok újra mérlegelésre kerülnek, és a megfogalmazott célhoz vezető alternatív útvonalak azonosítása és kiválasztása történik meg. A célt leginkább szolgáló portfólió elemeit is azonosítják a diákok csoportos, majd egyéni feladat keretében.

2. részmodul – Így dobbantottunk

(5 tanóra)

A részmodul feladatai a tanév során a portfólióba gyűjtött anyagok áttekintésére, rendezésére, a személyes fejlődés szempontjából fontosabb portfólióelemek kiválasztására és ezáltal a tanév munkájának elemzésére és reflektálására irányulnak. A csoport közösen eleveníti fel és különböző szempontok szerint értékeli a tanév fontos, modulokhoz (is) köthető eseményeit, a tanulók egyénileg és a kapott visszajelzések alapján értékelik saját fejlődésüket.

3. részmodul – A mi sztorink

(5 tanóra)

A részmodulban a második részmodulban áttekintett produktumok és a hozzájuk kapcsolódó élmények alapján megalkotják az iskolaújság különkiadását, az osztályújságot (reklámkampányt vagy más terméket, amiben a csoport megállapodik). Ez egyrészt rögzíti az osztályban megélt főbb fordulópontokat, másrészt összegyűjti a közös élményeket írott és képi formában. A nap folyamán előkészítik az utolsó nap eseményeit. A részmodul a csoport jellemzőihez való igazodás elősegítése érdekében két különböző forgatókönyvet is kínál a napra.

4. részmodul – Zár-óra

(5 tanóra)

A részmodulban történik meg a tényleges búcsúzás, amelynek egyik középponti eleme, hogy a diákok elolvashatják a diáktársaik által nekik küldött üzenetet és reflektálhatnak rá. A részmodulban ajánlott játékok és tevékenységek inkább csak egy kínálatot jelentenek, de szabadon válogathatunk azok közül a tevékenységek közül is, amit a diákok leginkább élveztek. Alapvetően a nap programját a diákok tervezhetik meg, a pedagógus szükség esetén tanácsadói szerepet tölt be.

